

**NÁRODNÍ INSTITUT PRO DALŠÍ
VZDĚLÁVÁNÍ**

krajské pracoviště Praha

ZÁVĚREČNÁ PRÁCE

Metody vedoucí k rozvoji klíčových kompetencí

STUDIUM KOORDINÁTOR ŠKOLNÍHO VZDĚLÁVACÍHO PROGRAMU

Realizováno v období 25. 10. 2006 až 25. 4. 2008

Zpracoval:

Mgr. Petr Koníř, zástupce ředitele, Základní škola a mateřská škola
Jesenice, okres Rakovník

Praha a Střední Čechy duben 2008

Anotace

Tato práce s názvem *Metody vedoucí k rozvoji klíčových kompetencí* byla zpracována jako závěrečná práce v rámci absolvování studia k výkonu specializovaných činností Koordinátor školního vzdělávacího programu realizovaného v Národním institutu pro další vzdělávání, krajském pracovišti Praha v období od 25. 10. 2006 do 25. 4. 2008.

Závěrečná práce obsahuje výběr takových metod, které vedou žáky k rozvoji klíčových kompetencí. V první kapitole jsou obecně popsány aktivizující výukové metody. V dalších kapitolách jsou uvedeny praktické návody, jak rozvíjet klíčové kompetence. Pro přehlednost jsou kapitoly vytvořeny podle klíčových kompetencí.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracoval samostatně, s využitím poznatků získaných návštěvou uvedeného studia, účastí ve stážích a studiem citované literatury.

Souhlasím s tím, aby moje práce *Metody vedoucí k rozvoji klíčových kompetencí* byla v Národním institutu pro další vzdělávání používána jako studijní materiál pro další zájemce.

V Praze dne 28. ledna 2008.

Mgr. Petr Koníř, zástupce ředitele, Základní škola a mateřská škola Jesenice, okres Rakovník

Obsah:

Úvod	2
Přehled aktivizujících výukových metod	2
Klíčová kompetence k učení	4
Klíčová kompetence k řešení problémů	6
Klíčová kompetence komunikativní	8
Klíčová kompetence sociální a personální	9
Klíčová kompetence občanská	11
Klíčová kompetence pracovní	12
Závěr	13
Použitá literatura	14
Protokoly o absolvování odborných stáží	15

Úvod

V současné době začínáme učit podle školního vzdělávacího programu. Jednou z jeho důležitých částí jsou klíčové kompetence. Jakýsi souhrn vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj každého člena společnosti. Učivo chápeme jako prostředek, kterým se přes očekávané výstupy dostaneme pomocí vhodně zvolených metod a forem práce právě ke klíčovým kompetencím. Cílem této práce je nalézt takové metody, které povedou k rozvoji klíčových dovedností.

Výzkumy ukazují, že si pamatujeme 70 % toho, co jsme sami řekli, a 90 % toho, co jsme zároveň řekli a udělali. Z hlediska efektivity vyučování je tedy potřeba volit takové metody, které budou žáky aktivizovat.

Pro rozvoj klíčových kompetencí jsou vhodné metody aktivního učení. Žák svou činností určuje průběh výuky, aktivně se zúčastňuje procesu vzdělávání, průběh výuky je pro něj zajímavý a podnětný. Žáci pracují často v různě velkých skupinách. Každá metoda by měla obsahovat přesné zadání, vysvětlení kritérií, podle kterých bude hodnocen výsledek, a na závěr reflexi.¹

V etapě základního vzdělávání jsou za klíčové považovány: kompetence k učení; kompetence k řešení problémů; kompetence komunikativní; kompetence sociální a personální; kompetence občanská a kompetence pracovní. Přestože se tyto kompetence navzájem prolínají a nelze je získávat samostatně, vybral jsem ke každé kompetenci několik metod aktivního učení.

Přehled aktivizujících výukových metod ²

Metody heuristické, řešení problémů

Žák sám objevuje a hledá řešení úloh, a to na takové úrovni obtížnosti, které je za daných okolností a podmínek schopen. Výuku je třeba organizovat tak, aby učení přinášelo žáku radostné zážitky a potěšení, přičemž je nutno postupovat po dílčích krocích od základního seznámení s učivem až k jeho pojmovému zvládnutí, upevnění myšlenkových operací a k smysluplné aplikaci. Učitel by neměl vše vysvětlovat sám, ale měl by nechat žáky hledat vše, co je jim dostupné, přiměřené a odpovídá jejich možnostem.

Problémové vyučování rozvíjí klíčovou kompetenci k učení a řešení problémů.

¹ Čechová, B. a kol.: *Nápadník pro rozvoj klíčových kompetencí ve výuce*. Praha: Reprint, 2006. ISBN 80-86910-53-9.

² Maňák, J. – Švec, V.: *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003. ISBN 80-7315-039-5.

Metody diskusní

Výuková metoda diskuse je taková forma komunikace učitele a žáků, při níž si účastníci navzájem vyměňují názory na dané téma, na základě svých znalostí pro svá tvrzení uvádějí argumenty, a tím společně nacházejí řešení daného problému. Diskuse se osvědčuje v situacích a v případech, kdy lze mít na jevy, fakty různé názory, kdy jde o to seznámit se s novými poznatky nebo zkušenostmi, týká-li se téma hodnotových postojů, při vytváření vlastních názorů a jejich obhajobě. Diskusní metody slouží k rozvoji klíčové kompetence komunikativní a klíčové kompetence sociální a personální.

Metody situační

Podstatu situačních metod tvoří řešení problémového případu, který odráží nějakou reálnou událost, zobrazuje určitý komplex vztahů a okolností, je výrazem střetu různých zájmů. Z pedagogického pohledu se za případ považuje metodicky zpracovaný materiál reflektující reálnou problémovou situaci, jejíž řešení není jednoznačné. Předpokládá se, že žáci mají přiměřené vědomosti a zkušenosti z té oblasti, které se řešený případ týká. Za hlavní přednost situačních metod se považuje zaměřenost na praxi, důraz na konkrétnost řešení a výcvik v rozhodování. Dalšími pozitivními stránkami jsou: aktivní sociální učení, aplikace teoretických poznatků, simulace praxe aj.¹

Témata vhodná pro zpracování situačními metodami v dějepisu (uspořádání Evropy po 2. sv. válce, objasnění příčin Napoleonovy smrti, ...), ve výchově k občanství (zásahy policie proti demonstrantům, soužití ve třídě, v obci, ve státě, ...), řešení problémů ve třídě (šikana, krádež, nevhodné chování).

Situační metody rozvíjejí klíčovou kompetenci k řešení problémů, občanskou, komunikativní, sociální a personální.

Metody inscenační

Podstatou inscenačních metod je sociální učení v modelových situacích, v nichž jsou účastníci edukačního procesu sami aktéry předváděných situací.¹ Jde o simulaci nějaké události, v níž se kombinuje hraní rolí a řešení problému, a to buď předváděním určitých lidských typů, nebo zobrazováním reálných životních situací či kombinací obou postupů. V předváděné dramati- zaci problémových případů se prohlubuje osvojené učivo, objasňují se otázky lidských osudů, osvětlují se motivy a city lidí, umožňuje se pochopit a prožít hloubku mezilidských vztahů, a

¹ Bratská, M.: *Metódy aktívneho sociálneho učenia a ich aplikácia*. Bratislava: UK, 1992.

to vlastním prožíváním a jednáním (aktuálním tématem může být např. obava z globalizace, situace žen ve společnosti apod.). Pro žáky inscenace znamená možnost získat nové prožitky, osvojit si adekvátní způsoby chování a jednání, seznámit se s formami vystupování typickými pro budoucí profesi apod.

Inscenační metody rozvíjejí klíčovou kompetenci občanskou, komunikativní, pracovní, sociální a personální.

Didaktické hry

Již od nejnižších tříd si značnou oblibu získaly kratší, jednodušší hry, které lze stavebnicovým systémem zařazovat do různých fází edukačního procesu, v nichž mohou plnit různé funkce bez nebezpečí časového zdržení nebo odklonu od hlavního programu. Jedná se o hry rozhodovací, soutěžní, problémové úlohy, hry pro učení sociálním dovednostem, hraní rolí, simulační hry, hry pro osvojování jazykových a komunikačních dovedností při výuce cizím jazykům aj.

Podle zaměření rozvíjejí didaktické hry všechny klíčové kompetence.

Klíčová kompetence k učení

Umožňujeme žákům pozorovat a experimentovat, porovnávat výsledky a vyvozovat závěry. Látku prezentujeme několika různými metodami. Zaměřujeme se na čtení s porozuměním. Zadáváme referáty. Hodnotíme individuální pokrok v učení jednotlivých žáků. Žáci pracují s osobním portfoliem.

Pětilístek

Přínos: Jedná se o evokační, popřípadě reflektující metodu. Žáci vyjadřují své vzpomínky, představy a pocity.

Postup: Cílem je uvědomit si a shrnout, co již žáci vědí o určitém tématu. Zadáme námět, na které každý žák nebo dvojice vytvoří svůj pětilístek.

Instrukce: první řádek je podstatné jméno - zpravidla vlastní námět

druhý řádek jsou dvě přídavná jména popisující námět

třetí řádek je tvořen třemi slovesy, která vyjadřují dějovou složku námětu

čtvrtý řádek je čtyřslovným vyjádřením pocitu, který námět vyvolává

pátý řádek je snahou v jednom slově vystihnout podstatu tématu nebo ji obrazně pojmenovat

Reflexe: Po přečtení pětílístků se zeptáme, jak se žákům pětílístky tvořily a co si při jejich tvorbě uvědomili.

Příklad:

Mars
rudý, kamenitý
obíhá, udivuje, děsí
rudá planeta s polárními čepičkami
pustina

Bingo

Přínos: Zopakování a upevnění pojmů a termínů. Žáci se učí rozumět pojmům a správně je přiřazovat.

Postup: Na tabuli napíšeme 12 pojmů. Žáci si vyrobí tabulku 3 x 3 buňky a napíšou si do nich pojmy, jejichž význam znají. V každé buňce pomyslného tiketu musí být jiný pojem. Učitel potom losuje jednotlivé pojmy, ale říká definice nebo popisy pojmů. Žáci si v tabulce zakřížkují odpovídající pojem. Jakmile se podaří nějakému žákovi vyškrtat řadu tří pojmů, zakřičí „Bingo!“ a pro kontrolu přečte pojmy a zopakuje jejich definice či popisy. Potom se pokračuje do té doby, až se celý arch zakřížkuje.

Reflexe: Reflexe závisí na předmětu, ve kterém tuto metodu použijeme. Můžeme se žáků např. zeptat, podle čeho si vybírali města, zvířata, osobnosti, slovíčka...

Rys ostrovid¹

Použití: Opakování učiva, rozvoj paměti.

Postup: Na tabuli připevníme pojmy. Nejdříve je s žáky společně projdeme a potom za tabulí jeden pojem sundáme. Žáci mají za úkol zjistit, co na tabuli chybí, a pojem vysvětlit.

Filtr²

Přínos: Seznámení žáků s odborným textem, hledání klíčových slov. Žáci se učí oddělovat podstatné informace od méně důležitých.

Postup: Sdělíme žákům, že cílem je učit se rozpoznávat podstatné části textu. Na tabuli namalujeme trychtýř a pod ním baňku. Žákům dáme do dvojic učební texty. Úkolem je určit v textu

¹ Koten, T.: *Škola? V pohodě!* Most: Hněvín, 2006. ISBN 80-86654-18-4.

² Čechová, B. a kol.: *Nápadník pro rozvoj klíčových kompetencí ve výuce.* Praha: Reproprint, 2006. ISBN 80-86910-53-9.

pět klíčových slov. Nejprve se s žáky můžeme zastavit nad tím, co znamená nejdůležitější (např. slova, která vystihují význam a smysl celého textu). Jakmile je některá dvojice hotova, jeden její člen přijde k tabuli a napíše vybraných pět slov do baňky pod filtr. Další dvojice se přidávají a do baňky připisují slova, která tam ještě nejsou. Poté, co se všichni vystřídají, diskutujeme se třídou, kterých pět (nebo kolik jste jich určili) slov je těch základních. Jakmile se na nich shodnete, vyfiltrovaná slova se stanou základem pro poznámky do sešitu, které si z takto probíraného textu každý žák udělá individuálně.

Reflexe: Hovořte o tom, zda se žáci shodli na stejných slovech. K čemu je vytipování slov užitečné? Co žáci dělají, když nějakému slovu nerozumí?

I.N.S.E.R.T.

Přínos: Žáci se učí aktivně číst text a uvědomovat si význam jeho součástí vzhledem k jejich poznatkům a zkušenostem.

Postup: Sdělíme žákům, že cílem je procvičovat si porozumění textu a studijní čtení. Tato metoda má dvě fáze. V první fázi si žáci předložený text pozorně přečtou. V průběhu čtení si informace v textu označují znaménky: známé myšlenky zatrhnou fajfkou, neznámé, nové informace označí znaménkem plus, k myšlenkám, s nimiž nesouhlasí, napíšou znaménko minus, a k myšlenkám, o kterých by se chtěli dozvědět více, udělají otazník. V druhé fázi po analýze textu si žáci vyplňují tabulku, kam vypisují informace podle jednotlivých znamének.

Tabulka I.N.S.E.R.T

✓	+	-	?

Následuje diskuse s žáky k analyzovanému textu a tabulce.

Reflexe: Zeptáme se žáků, jak reagují, když v textu narazí na něco, čemu nerozumí nebo s čím nesouhlasí. Co budou dělat, když je v textu něco zaujme?

Klíčová kompetence k řešení problémů

Žákům nesdělujeme vzorce hned, ale zapojujeme je do jejich odvozování. Snažíme se motivovat žáky problémovými úlohami z praktického života. Osvědčilo se mi zadávat žákům v deváté třídě tvorbu výukových prezentací na interaktivní tabuli pro žáky z prvního stupně.

Co tam nepatří

Přínos: Žáci se učí hledat souvislosti mezi pojmy a posiluje se jejich logické myšlení.

Postup: Na tabuli napíšeme řadu pojmů tak, že jeden tam nepatří. Žáci mají za úkol odhalit, který pojem tam nepatří, a zdůvodnit proč.

Příklad: Téma elektřina – NaCl, CuSO₄, cukr, KCl – do řady nepatří cukr, protože po jeho rozpuštění nebudou ve vodě volné ionty.

Reflexe: Protože žáci často mezi pojmy najdou zcela jiné souvislosti, můžeme s nimi diskutovat nad jejich řešením.

Brainstorming

Přínos: Použití při řešení problému, vytváření asociací, uvědomění si souvislostí.

Postup: Na tabuli napíšeme téma, které bude předmětem brainstormingu. Vysvětlíme žákům, že cílem je shromáždit co nejvíce nápadů a neotřelých myšlenek v souvislosti s daným problémem. Vybereme zapisovatele, který bude psát všechny zmíněné nápady. Během navrhování nehodnotíme kvalitu, pouze povzbuzujeme žáky, aby produkovali co nejvíce myšlenek. Žáci mohou říci cokoli. Soustředíme se na kvantitu a různé úhly pohledu. Po ukončení brainstormingu jednotlivé myšlenky setřídíme.

Pravda x lež

Přínos: Žáci se učí kriticky vnímat a hodnotit informace.

Postup: Cílem je přemýšlet o probrané látce a rozhodovat, které výroky jsou pravdivé a které nikoliv. Ve skupinách si žáci připraví určitý počet výroků. Při prezentaci mají ostatní žáci za úkol rozhodnout, jestli je daný výrok pravdivý, nebo ne.

Reflexe: Je třeba opravit nepravdivé výroky, aby si je někteří žáci nezafixovali.

Hádej kdo¹

Přínos: Podpora deduktivního myšlení.

Postup: Připravíme si karty s pojmy, které si mají žáci zopakovat. Do skupin rozdáme karty. Žák si vezme kartu z vrchu balíku, podívá se na ni a dává si pozor, aby nikdo jiný neviděl, co na ní je. Zbytek skupiny má odhalit, co je na kartě. Členové skupiny kladou otázky tak, aby na ně mohl žák odpovídat pouze ano/ne. Poté, co byl předmět na kartě odhalen, přijde řada na dalšího žáka.

¹ Čechová, B. a kol.: *Nápadník pro rozvoj klíčových kompetencí ve výuce*. Praha: Reprint, 2006. ISBN80-86910-53-9.

Reflexe: Diskutujeme s žáky, jaké jsou klíčové otázky pro odhalení identity uvedené na kartičce.

Problém naruby¹

Přínos: Žáci se učí formulovat hypotézy, které si pak ověřují. Procvičují si dedukci.

Postup: Místo zadání úkolu předložíme žákům výsledek. Pokud je to třeba, určíme, jakým druhem operace se k němu došlo. Úkolem žáků je rekonstruovat způsob řešení a nakonec zadání problému. Žáci si zapisují hypotézy do sešitu a následně si je ověřují. Po uplynutí stanoveného času s žáky probereme jejich řešení.

Reflexe: Kolik našli žáci řešení? Kde ve svých hypotézách nesprávně uvažovali?

Klíčová kompetence komunikativní

Snažíme se, aby se v hodině slovně projevilo co nejvíce žáků. V naší škole již 33. rokem vychází školní časopis, kam žáci přispívají.

Obhajoba¹

Přínos: Žáci se učí souvisle mluvit, cvičí si verbální i neverbální komunikaci. Zamýšlejí se nad významem jednotlivých pojmů.

Postup: Sdělíme žákům, že cílem je nacvičovat komunikační dovednosti s důrazem na argumentaci. Na tabuli napíšeme pojmy. Vyzveme žáky, aby se každý vžil do role jednoho pojmu a připravil svou obhajobu ve smyslu „proč jsem na světě a proč mě nezrušit“ (obhajovat se může např. elektrický proud). Žáci si připraví obhajobu v ich-formě („Já jsem elektrický proud, beze mě si neposvítíte...“). Na přípravu dáme žákům 5 minut. Po přípravě se žáci před třídou obhajují. Každý obhájce mluví souvisle alespoň po dobu jedné minuty a nikdo ho nesmí přerušovat. Potom mu, stejně jako u soudu, mohou ostatní klást otázky, na které se on snaží najít přesvědčivé odpovědi. Na konci každé obhajoby dáme obhájci zpětnou vazbu. Požádáme i ostatní žáky, aby se vyjádřili k tomu, nakolik byla promluva srozumitelná.

Reflexe: S žáky probereme způsoby argumentace.

Kufr²

Přínos: Procvičování vyjadřovacích schopností.

¹ Čechová, B. a kol. *Nápadník pro rozvoj klíčových kompetencí ve výuce*. Praha: Reprint, 2006. ISBN80-86910-53-9

² Koten, T. *Škola? V pohodě!* Most: Hněvín, 2006. ISBN 80-86654-18-4

Postup: Sdělíme žákům, že cílem je procvičování vyjadřovacích schopností. Vybereme si dvojici žáků a určíme časoměřiče a žáka ukazujícího kartičky. Připravíme si kartičky s pojmy, které chceme zopakovat. Žáci z dvojice se dohodnou, kdo bude napovídat a kdo hádat. Hádač si sedne před třídu a napovídající stojí proti němu. Žák s kartičkami stojí tak, aby na něho hádač neviděl, ale aby kartičky mohla dobře přečíst napovídající třída. Na povel učitele měří časoměřič dvě minuty, během kterých se napovídající žák snaží napovědět opisem, popisem nebo definicí hádačícímu žákovi tak, aby poznal, co za pojem je na kartičce. Při nápovědě se nesmí použít stejného slovního základu.

Reflexe: Pojmy, které nebyly odhaleny, s ostatními zopakujeme.

Podomní prodejce ¹

Přínos: Rozvoj vyjadřovacích schopností, souvislé mluvy a schopnosti zaujmout při mluveném projevu.

Postup: Do třídy si přineseme předměty, o kterých budou žáci povídat. Sdělíme žákům, že cílem je trénovat komunikační dovednosti a zopakovat látku. Vybereme žáka, který bude podomní prodejce. Vybere si předmět a jeho úkolem bude o dané věci nejméně jednu minutu mluvit. Cílem proslovu je věc prodat. Když žák skončí, zeptáme se třídy, jestli by to koupili.

Reflexe: Diskutujeme s žáky, jaké jsou podstatné komunikační dovednosti. Co musí řečník umět, aby posluchače zaujal? Jaké neverbální a verbální projevy jsou příjemné? Co působí přirozeně, co efektně, co líbivě?

Vysílač a přijímač

Přínos: Rozvoj schopnosti naslouchat a klást otázky.

Postup: Sdělíme žákům, že cílem je nacvičovat přesné vyjadřování a dobré naslouchání. Žáci se posadí ve dvojicích zády k sobě. Jednomu žákovi dáme obrazový materiál, druhému dáme prázdný papír a tužku. Stanovíme čas do 15 minut. Žák s obrazovým materiálem popisuje obrázek a druhý žák ho kreslí. Cílem je udělat dokonalou kopii, která bude přesná v rozměrech, tvaru i detailech. Dvojice se může vzájemně domlouvat, ale pouze verbálně. Po vypršení času se originál porovná s kopií.

Reflexe: Žáci popíší, jak byli schopni se domluvit.

Klíčová kompetence sociální a personální

Učíme žáky pracovat ve skupině. Vedeme žáky k respektování společně dohodnutých pravidel. Poskytujeme jim možnost projevit pocity a nálady.

Sněhová koule

Přínos: Podpora schopnosti pracovat v různě velkých týmech.

Postup: Žákům zadáme úkol. Po uplynutí stanoveného času spojíme žáky do dvojic. Ty budou pracovat na stejném úkolu. Porovnají si výsledky své práce a práce ve dvojicích, upřesní si je nebo opraví. Dvojice se spojí do čtveřic a opět si porovnají výsledky své práce, rozšiřují výsledky a chystají prezentaci. Každá čtveřice si určí jednoho mluvčího, ten prezentuje výsledek před ostatními.

Reflexe: S žáky diskutujeme, jak se jim měnil pohled na problém s přibývajícím počtem žáků.

Předávání poznatků

Přínos: Podpora naslouchat druhým a spolupracovat.

Postup: Rozdělíme žáky do skupin po pěti. Každá skupina dostane jinou část textu a jejím úkolem je vybrat to nejdůležitější. Texty ve skupinách spolu tematicky souvisí. Každý žák si připraví metodu, jak předá získané informace ostatním (myšlenkovou mapu, plakát...). Do každé skupiny dáme každému žákovi číslo od 1 do 5. Vytvoří se nové skupiny. Jedničky vytvoří jednu skupinu, dvojky druhou... V nových skupinách žáci předávají ostatním informace, které získali. Ostatní členové skupiny si dělají poznámky a ptají se na doplňující informace. Na závěr si ještě všichni zopakují, co se dozvěděli.

Reflexe: Jak se žákům tento způsob učení líbil? Jak se cítili v roli učitele?

Tiché puzzle ¹

Přínos: Rozvoj týmové spolupráce.

Postup: Cílem je otestovat si schopnosti spolupráce a komunikace. Žáci pracují ve skupinách po 4 – 6. Pro každou skupinu připravíme obálky tak, aby na každého připadla jedna. Každá obálka obsahuje kartičky s jinými částmi celků. Rozdělení je takové, aby nikdo nemohl sám sestavit smysluplný celek. Je dobré při rozdělování kartiček myslet na to, že by mělo být jen jedno správné řešení. Obálky rozdáme žákům. Úkol pro každého zní: „V zadaném časovém limitu získejte od ostatních žáků ve skupině další kartičky se správným doplněním svého obsahu obálky a složte je v celek.“ Při aktivitě musí být úplné ticho. Nikdo nesmí mluvit ani používat znaky (kreslit je prstem do vzduchu) ani je psát. Jinak mohou žáci používat veškerou neverbální komunikaci. Hráči smějí karty pouze dávat, nesmějí je brát, mohou si jen posunky

¹ Čechová, B. a kol.: *Nápadník pro rozvoj klíčových kompetencí ve výuce*. Praha: Reprint, 2006. ISBN80-86910-53-9.

řikat o karty druhým. Aktivita probíhá tak, že se žáci dívají okolo sebe a hledají, kdo zřejmě potřebuje pomoc, tomu pak nabídnou kartu. Aktivita končí, jakmile má jedna skupina správně složené puzzle všech svých členů.

Reflexe: Zamyslíme se s žáky nad tím, co ve spolupráci fungovalo a co ne.

Detektivové ¹

Přínos: Spolupráce ve skupině, naslouchání jeden druhému.

Postup: Cílem je trénovat spolupráci a komunikaci. Rozdělíme třídu do skupin. Každá skupina si sedne do kruhu kolem dvou spojených lavic. Každý žák ve skupině (detektiv) dostane část důležité informace nebo instrukce, indicie, kterou bude skupina potřebovat k tomu, aby mohla vyřešit společný úkol (např. na základě dílčích informací poznat osobnost nebo místo). K úplnému splnění úkolu budou potřeba všechny části informace. Detektivové nesmějí nikomu ukázat svoji indicii. Informace o indiciích se předávají pouze ústně. Navzájem se ptají a odpovídají. Jeden detektiv za skupiny vše zapisuje. Nikdo se nesmí hýbat ze svého místa. Aktivitu limitujeme časem.

Příklad: V chemii detektivové objevili u pašeráků záhadnou sloučeninu, kterou potřebují identifikovat a zjistit o ní co nejvíce. Mají k dispozici fotografie, informace o tom, jak sloučenina vypadá, jak zapáchá, dílčí informace o jejím složení.

V přírodopisu odhalujeme zvíře. Detektivové dostanou fotografie části těla, mapku výskytu, potravu.

Reflexe: Co se žákům během spolupráce dařilo, co se jim nedařilo a proč?

Klíčová kompetence občanská

Na naší škole se osvědčilo společné **stanovení pravidel chování ve třídě**. Také zapojujeme žáky do činnosti **školního parlamentu**. Zprvu žáci zaujmají většinou kritické postoje. Při organizování různých aktivit, jako je drakiáda, basketbalový turnaj nebo sponzorování klokanu v ZOO, již vidí, jakého úsilí je potřeba vynaložit k úspěšnému dokončení pořádané akce.

Palec nahoru

Přínos: Respektování druhých a chápání principů demokracie.

Postup: Cílem je umožnit všem žákům ve třídě, aby vyjádřili svůj názor. Palec nahoru znamená kladnou odpověď, palec dolů znamená zápornou odpověď. Při probírání látky se můžeme zeptat na to, jestli látku pochopili, žáci mohou palcem odpovědět na různé otázky, mohou vyjádřit svůj názor nebo pocit.

Vykřikovací karty ¹

Přínos: Metoda přináší do výuky demokratický princip. Všichni se mohou plně zúčastnit hodiny a ovlivňovat její průběh.

Postup: Cílem je vyjadřovat svůj názor a ovlivňovat průběh hodiny. Každý žák má k dispozici tři karty. Na jednotlivých kartách je symbol fajfky (znamená ano), křížku (ne) a otazníku (nevím). V konkrétních situacích žáci vyjadřují upřímně odpověď pomocí těchto karet.

Cestovka ¹

Přínos: Žáci se dozvědí mnoho nového o České republice, uvědomí si, čím je atraktivní. Posilují si národní uvědomění.

Postup: Stanovíme téma, např. připravit cestu do ČR pro turisty. Cíl hodiny je propojit si poznatky o ČR. Žáky rozdělíme do skupin. Každá skupina představuje jednu cestovní kancelář, která se snaží prosadit na trhu s nabídkou zájezdů pro cizince v České republice. Žáci hledají informace v encyklopediích, časopisech, knihách a na internetu. Žáci vymyslí trasu, připraví její popis do katalogu, popíší nejvýznamnější pamětihodnosti a zajímavosti na trase, vyhledají možnost ubytování. Každá skupina vytvoří propagační leták o ČR, žáci zde mají z úkol uvést obecné informace o zemi a důvody, proč ČR navštívit. Na závěr budou jednotlivé cestovní kanceláře prezentovat své výsledky na veletrhu cestování.

Reflexe: Probereme s žáky, co se tímto způsobem dozvěděli o ČR nového, co je překvapilo, čím je naše republika výjimečná.

Klíčová kompetence pracovní

Žáci osmé třídy naší školy navštěvují v rámci vyučování informační středisko úřadu práce, kde se seznamují s možnostmi profesního uplatnění.

Podnikatelský záměr ²

Přínos: Žáci se učí uvažovat o možnostech podnikání ve svém okolí. Učí se posuzovat výrobní postupy a jejich výsledky z hlediska bezpečnosti práce a ve vztahu k jejich dopadům na životní prostředí. Zvažují pozitiva a negativa výrobních a tvůrčích aktivit.

¹ Čechová, B. a kol.: *Nápadník pro rozvoj klíčových kompetencí ve výuce*. Praha: Reprint, 2006. ISBN80-86910-53-9.

² Čechová, B. a kol.: *Nápadník pro rozvoj klíčových kompetencí ve výuce*. Praha: Reprint, 2006. ISBN80-86910-53-9.

Postup: Podnikatelský záměr se nejlépe realizuje jako mezipředmětový projekt. Rozdělíme žáky do skupin po 4 - 6 žácích. Cílem je simulovat vytvoření firmy a seznámit se se základními dovednostmi, které jsou pro podnikání nutné. Každá skupina bude představovat management jedné firmy. Jeho úkolem je vypracovat podnikatelský záměr, který se týká nejbližšího okolí školy. Podnikatelský záměr má obsahovat:

- cíl - popis činnosti firmy, jejích produktů a klientů.
- zdůvodnění - analýza trhu a potřebnost produktu.
- podmínky podnikání - počet zaměstnanců, živnostenské oprávnění, bezpečnost práce.
- materiální zabezpečení - pronájem, stroje, vlastní zařízení.
- dopad firmy na okolí - vliv na životní prostředí.
- finanční rozvahu - potřebný kapitál, předpokládaný zisk, návratnost počáteční investice.
- návrh prezentace a marketing.

Diskutujeme s žáky, jaké jsou charakteristiky dobře zpracovaného projektu. Shodneme se na kritériích jeho hodnocení. Při vymýšlení podnikatelského záměru mohou žáci použít brainstorming. Určíme čas na vypracování projektu. Zpravidla jsou to dvě vyučovací hodiny. Celý management každé firmy představí projekt před třídou.

Reflexe: Každé firmě dáme zpětnou vazbu o tom, jak její projekt odpovídá dohodnutým kritériím. Diskutujeme s žáky, které dovednosti jsou pro podnikání nejdůležitější.

Vernisáž¹

Přínos: Žáci se učí pracovat na zadaném úkolu a učí se prezentovat výsledky své práce. Při realizaci se učí organizovat svou práci i práci druhých.

Postup: Cílem je vyzkoušet si vypracování návrhu projektu a jeho následnou realizaci.

Vypsání konkurzu - Oznáme žákům, o jakou soutěž jde, co a v jaké formě mají připravit.

Každý projekt mají vypracovat na samostatný arch, který se později vyvěsí.

Příprava a prezentace projektu - Ve vymezeném časovém limitu každý žák písemně vypracuje projekt a předloží ho ostatním k posouzení. Všechny projekty jsou vyvěšeny. Pod jednotlivé projekty upevníme obálky. Všem účastníkům konkurzu rozdáme stejný počet žetonů. Každý pak žetony podle svého uvážení rozdělí do obálek mezi jednotlivé projekty. Rozhoduje se podle toho, které projekty podle něj nejvíce splňují předem dohodnutá kritéria. Autoři projektů potom mezi sebou diskutují a argumentují ve snaze prosadit své plány. Spočítáme žetony a vyvěsíme výsledkovou tabuli s pořadím projektů. Rozhodneme, které projekty se budou realizovat.

Vytvoření týmů a realizace vítězných projektů - při tvorbě týmů si autoři vybírají spolupracovníky. Pokud budeme realizovat jenom jeden projekt, podílí se na něm celá třída.

Vernisáž - jakmile jsou projekty realizovány, uzavřeme celou aktivitu představením hotových děl na vernisáži.

Reflexe: Jaká část projektu a komu nejvíce vyhovovala? Jaká povolání jsou vhodná pro návrháře a jaká pro realizátory?

Závěr

Učitelé si často stěžují, že žáci jsou ve svých výkonech průměrní, nevnímají látku, nereagují nebo vyrušují. Je to vina žáků, nebo učitele? Jaký styl výuky a metody učitel volí? Při pedeutologickém modelu je učitel rozhodujícím činitelem, který zajišťuje a organizuje všechny aktivity. Úkolem žáků je předkládané jevy vnímat, pamatovat si je a pokud možno co nejvěrněji reprodukovat. Naproti tomu metody aktivního učení, které jsem nastínil v této práci, vedou nejen k hlubšímu pochopení pojmů, ale především k rozvoji klíčových kompetencí.

Použitá literatura:

Bratská M.: *Metódy aktívneho sociálneho učenia a ich aplikácia*. Bratislava: UK, 1992.

Čechová, B. a kol.: *Nápadník pro rozvoj klíčových kompetencí ve výuce*. Praha: Reproprint, 2006. ISBN80-86910-53-9.

Koten, T.: *Škola? V pohodě!* Most: Hněvín, 2006. ISBN 80-86654-18-4.

Maňák J. - Švec V.: *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003. ISBN 80-7315-039-5.